

บทที่ ๑

บทนำ

ภูมิหลัง

เนื่องจากจะมีการประกาศบังคับให้ใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ ปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ ในวันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๐๔ กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ ของชาติใหม่ทั้งหมด เพื่อให้เหมาะสมกับกาลสมัย และความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ เมื่อได้แก้ไขหลักสูตรเรียบร้อยแล้ว จึงเปลี่ยนแปลงปรับปรุงแบบเรียนที่กำหนดให้นักเรียนใช้ในระดับชั้นต่าง ๆ ทุกวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งแบบเรียนวรรณคดีไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาทั้งตอนต้นและตอนปลาย ก็ได้รับการปรับปรุงขยายเนื้อหาต่าง ๆ ออกไปให้กว้างขวาง และร้อยกรองหลายแบบอยู่ในเล่มเดียวกัน ได้คัดเลือกตัดตอนเนื้อเรื่องจาวรรณคดีเล่มสำคัญ ๆ ของกวีไทยผู้มีชื่อเสียงสมัยต่าง ๆ โดยมุ่งหวังให้หนังสือแบบเรียนวรรณคดีไทยดังกล่าวมีความเหมาะสม และสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ในหลักสูตรปัจจุบันที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้จักกวีสำคัญหลาย ๆ ท่าน และคำประพันธ์ต่าง ๆ หลายแบบ แบบเรียนวรรณคดีไทยสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายที่ได้รับการปรับปรุงใหม่นี้ กระทรวงศึกษาธิการได้สั่งให้ใช้ในโรงเรียน ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๐๐ (ตอนที่ ๑ หรือเล่ม ๔) และปีการศึกษา ๒๕๐๑ (ตอนที่ ๒ หรือเล่ม ๕) เป็นต้นมา

ถ้าได้อ่านหนังสือแบบเรียนวรรณคดีไทยที่ใช้อยู่เป็นปัจจุบันในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายทั้งสองเล่มนี้ ให้ตลอดโดยละเอียดแล้ว จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างไปจากแบบเรียนภาษาไทยของกระทรวงศึกษาธิการที่เคยใช้เรียนกันอยู่เดิมก่อนปีการศึกษา ๒๕๐๐ คือ

หนังสือแบบเรียนวรรณคดีไทย ที่ใช้เรียนกันอยู่เดิมก่อนปีการศึกษา ๒๕๐๐ นั้น มีเล่มละหนึ่งเรื่อง บางเล่มมีเนื้อหาตั้งแต่ต้นจนจบโดยละเอียด บางเล่มเป็นเรื่องคัดตอนมาขนาดยาว และมีไม่กี่เรื่อง มีทั้งประเภทร้อยแก้วและร้อยกรอง ได้แก่ ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก ๕ กัณฑ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หนังสืออ่านกวีนิพนธ์เรื่อง ลิลิตตะเลงพ่าย หนังสือเรื่องทิศหก และอมายมุขหก

ส่วนหนังสือแบบเรียนวรรณคดีไทยที่ได้รับการปรับปรุงขึ้นใหม่นี้ มีหลายเรื่องหลายรส และคำประพันธ์มากกว่าเดิม ในรูปชุมนุมวรรณคดี คือคัดเลือก บางตอนที่ไมยาวนัก ของเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ ลิลิตตะเลงพ่าย ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก ๑๓ กัณฑ์ เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน บทละครพูดคำฉันท์เรื่องนันทะพารา สามกรุง บทละครเรื่องอิเหนา บทพากย์รามเกียรติ์ และนวนิยายเรื่องละครแห่งชีวิต กับเรื่องร้อยแก้วและร้อยกรองขนาดสั้น ที่แต่งจบในตัว เป็นละครบ้าง บทความบ้าง นวนิยายบ้าง และสารคดีบ้าง รวมเป็นประเภทร้อยแก้ว ๑๐ เรื่อง และประเภทร้อยกรอง ๑๒ เรื่อง

ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะ คณะกรรมการผู้จัดทำแบบเรียนวรรณคดี มีเจตนารมย์จะให้ได้ผลตามความมุ่งหมายของการสอนภาษาไทยในหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย (กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๐๓ : ๕ - ๖) ซึ่งได้กำหนดไว้ดังนี้

๑. ให้เห็นความสำคัญของภาษาไทย อันเป็นภาษาประจำชาติ และเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยที่จะต้องศึกษาและเชิดชู
๒. ให้สามารถใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้องและเป็นประโยชน์
๓. ให้สามารถใช้ภาษาไทยเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้และความเพลิดเพลิน
๔. ให้มีพื้นฐานความรู้ภาษาไทยเพียงพอที่จะศึกษาต่อ หรือศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองได้
๕. ให้ซาบซึ้งและเข้าใจคุณค่าของศิลปะในการใช้ภาษาไทย และสุนทรียภาพของวรรณคดีไทย
๖. ให้มีความเจริญทางจินตนาการ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

นอกจากนี้ในหลักสูตรยังได้กล่าวถึงเรื่องการสอนหลักภาษา และการใช้ภาษาให้สัมพันธ์กับการเรียนวรรณคดี เป็นต้นว่า ต้องการให้ผู้เรียนวรรณคดีได้เรียนรู้คุณค่าของหนังสือ เข้าใจซาบซึ้งในคุณค่าของวรรณคดีของชาติ ในแง่หลักภาษา รสไพเราะ และประวัติวรรณคดี กับลีลาและแนวการเขียน ความรู้สำนักคิด การเลือกคุณค่าของกวีแต่ละคน ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และศิลปกรรมที่เกี่ยวข้องอยู่ในวรรณคดีที่เรียน รู้หลักการวิจารณ์ตามสมควร สามารถอภิปราย แสดงความรู้ความคิด เห็นได้อย่างเสรี รู้จักเปรียบเทียบความสามารถของผู้ประพันธ์ในการประพันธ์เรื่อง

ทำให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ รู้จักคุณค่าศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และมีความเพลิดเพลินต่อการอ่าน "

แบบเรียนต่าง ๆ ย่อมมีบทบาทและความสำคัญต่อการเรียนการสอน เพราะถ้าเป็นแบบเรียนที่มีคุณภาพดีและมีความเหมาะสมแล้ว ทั้งนักเรียนและครูผู้สอนย่อมจะได้รับประโยชน์โดยตรงอย่างเต็มที่ คือ นักเรียนก็จะเรียนได้ดี ครูก็ได้มีอุปนิสัยในการอธิบาย

การจัดทำแบบเรียนให้มีคุณภาพนั้น จำเป็นจะต้องพิจารณาหลาย ๆ ด้าน ทั้งในด้านจิตวิทยา การเรียนรู้ พัฒนาการของเด็ก การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตลอดจนการจัดเนื้อหาและกิจกรรมกับการทำรูปเล่มให้เหมาะสม เพื่อให้สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตร และความสามารถของผู้เรียน ทั้งที่มันักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงเรื่องแบบเรียน ดังต่อไปนี้

กักกลัสส์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ The High School Curriculum (Douglass, 1956 : 162) และ ชอร์ส ได้กล่าวถึงบทบาทและความสำคัญของแบบเรียนในหนังสือ Instructional Materials (Shores, 1960 : 17 - 19) ต่างก็กล่าวถึงประโยชน์และความสำคัญของแบบเรียน พอสรุปได้ดังนี้

๑. ช่วยจัดลำดับและรวบรวมเนื้อหาวิชาในการเรียนการสอน
๒. เป็นอุปกรณ์การสอนอันสำคัญที่มีเนื้อหาวิชาของหลักสูตร เพื่อให้นักเรียนศึกษาหาความรู้ได้เต็มตาม ความมุ่งหมายของหลักสูตร และตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียน ดังนั้นแบบเรียนจึงมีบทบาทช่วยส่งเสริมปรับปรุงหลักสูตร
๓. ช่วยเสริมสร้างนิสัยรักการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และฝึกทักษะในการอ่านเพิ่มเติม เพื่อกระตุ้นและฝึกให้นักเรียนรู้จักคิดหาเหตุผลวิจารณ์เปรียบเทียบ สรุปความจริงที่ค้นคว้า และเข้าใจว่าส่วนใดของแบบเรียนเป็นความคิดส่วนตัวของผู้แต่ง ส่วนใดเป็นความจริง
๔. เป็นศูนย์กลางให้นักเรียนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคลได้ร่วมเรียนเรื่องเดียวกัน
๕. เป็นคู่มือแนะนำการทำกิจกรรมเพิ่มเติม และวัตถุประสงค์ประกอบการเรียนการสอน กับช่วยวางโครงการทำงานของนักเรียนในห้องเรียน
๖. ส่งเสริมให้มีแหล่งความรู้ ช่วยสรุปให้ง่ายพอเหมาะแก่วัย และความสนใจของผู้เรียน

๗. ช่วยสื่อความหมายให้ครูและนักเรียนเข้าใจเนื้อหาเรื่องเดียวกันได้ตรงกัน เพื่อดำเนินการเรียนการสอน ใ้บรรลุผลสำเร็จ"

แบบเรียนวรรณคดีไทยชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้เรียน ในโรงเรียนปัจจุบันทั่วประเทศ จะมีคุณค่าครบถ้วน เหมาะสมดังกล่าวหรือไม่ก็ยังไม่ใครบอกได้แน่นอน ผู้วิจัยจึงสนใจใคร่จะสำรวจดูความเหมาะสมว่า คณะกรรมการผู้จัดทำแบบเรียนได้กำหนดเรื่องต่าง ๆ และกิจกรรมสนองความสนใจของผู้เรียนเพียงใด และตรงกับความต้องการของหลักสูตร ตลอดจนสอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติ ปีพุทธศักราช ๒๕๐๓ หรือไม่ประการใด และถ้าจะเปลี่ยนแปลงแก้ไขปรับปรุงใหม่ ควรแก้ไขในรูปใด จึงจะได้ผลคุ้มค่าและเหมาะสมที่สุด

ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

- ๑.๐๐ เพื่อศึกษาเนื้อหาในแบบเรียนว่า มีส่วนสอดคล้องกับความสนใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเพียงใด
- ๒.๐๐ เพื่อสำรวจเนื้อหาและกิจกรรมในแบบเรียนว่า สอดคล้องกับความมุ่งหมายในการสอนภาษาไทยเพียงใด
- ๓.๐๐ เพื่อสำรวจความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับลักษณะของหนังสือแบบเรียนว่า มีความเหมาะสมกับการเรียนวรรณคดีไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเพียงใด

สมมุติฐานของการศึกษาค้นคว้า

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานสำหรับหนังสือแบบเรียนวรรณคดีไทยชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายไว้ว่า มีลักษณะที่เหมาะสม ควรเป็นดังนี้

- ๑. มีเนื้อหาเป็นที่พอใจ และเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน
- ๒. ให้ประโยชน์แก่ผู้อ่านทั้งทางตรงและทางอ้อม
- ๓. มีหลาย ๆ เรื่องและหลาย ๆ รสอยู่ในเล่มเดียวกัน เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน
- ๔. มีถ้อยคำสำนวนภาษาที่ใช้ ไม่ยากและง่ายเกินไปสำหรับผู้เรียน
- ๕. มีเนื้อหาเหมาะสมกับบุคลิกภาวะของผู้เรียน

๖. ให้ความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่ถูกต้อง และเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลของการศึกษาค้นคว้าและวิจัยครั้งนี้ มีความสำคัญดังนี้

๑.๐๐ ทำให้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อเรื่องต่าง ๆ ในแบบเรียนว่า เรื่องใด ยังมีความเหมาะสมเป็นที่สนใจของผู้เรียนในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมากน้อยเพียงใด

๒.๐๐ เพื่อทราบเนื้อหาในแบบเรียนว่า เรื่องใดมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับ ความมุ่งหมายในการเรียนการสอนตามหลักสูตรเพียงใด

๓.๐๐ จะทำให้ทราบถึงความคิดเห็นของผู้สอนว่า การตัดตอนเรื่องยาวในวรรณคดี มาเรียนหลาย ๆ เรื่อง กับการเรียนเรื่องเต็มั้น มีข้อดีและข้อเสียอย่างไรบ้าง

๔.๐๐ ทำให้ทราบถึงความต้องการของผู้สอนและผู้เรียน เกี่ยวกับลักษณะอันเป็น องค์ประกอบที่สำคัญ และเหมาะสมของแบบเรียน ซึ่งจะเป็นแนวทางผู้แต่งแบบเรียน หรือเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาแบบเรียน หรือนักวิชาการได้พิจารณาปรับปรุงแบบเรียนวรรณคดีไทย ให้เหมาะสมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน

ขอตกลงเบื้องต้น

เกี่ยวกับความเหมาะสมของเนื้อหาในแบบเรียนวรรณคดีไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

๑. ความเหมาะสมของเนื้อหาในแบบเรียนวรรณคดีไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในนี้ หมายถึง เนื้อหาของทุกเรื่องที่มีอยู่ทุกบททุกตอน ในแบบเรียนจะต้องมีคุณค่าที่สนองความต้องการ ความสนใจและความสามารถของผู้เรียนโดยตรง

๒. เนื้อหาและกิจกรรมที่นำมาวิเคราะห์ครั้งนี้ จะถือเอาเนื้อหาและกิจกรรมของทุกเรื่อง ในแบบเรียนวรรณคดีไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

๓. ภาษาที่ใช้ในแบบเรียนมีทั้งประเภทร้อยแก้ว และร้อยกรอง

๔. กิจกรรมในแบบเรียน จะต้องให้ความรู้และทัศนคติที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน โดยให้ความเข้าใจที่ถูกต้อง (concept) เป็นเกณฑ์

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

๑.๐๐ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ. ๕) แผนกโรงเรียนส่วนกลาง กองโรงเรียนรัฐบาล กรมสามัญศึกษา (กรมวิสามัญศึกษาเดิม) ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวนประมาณ ๓๐๐ คนเท่านั้น

๒.๐๐ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการสำรวจความคิดเห็นของครูผู้สอนวรรณคดีไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ ในโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนราษฎร์ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวนประมาณ ๒๕๐ คนเท่านั้น

๓.๐๐ ใช้แบบเรียนวรรณคดีไทยชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเล่ม ๔ กับเล่ม ๕ ของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับพิมพ์ครั้งที่แปด (เพิ่มเติมครั้งที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๑๐ และหนังสือหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ. ๔ - ๕ - ๖) พุทธศักราช ๒๕๐๓ เป็นหลักในการศึกษาค้นคว้า

๔.๐๐ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าคือ

๔.๑๐ แบบสอบถาม ๒ ฉบับ เพื่อสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน และของครูผู้สอน ตามหัวข้อต่อไปนี้

- รายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาในแบบเรียนที่มีความสอดคล้องกับความมุ่งหมายในการสอนการเรียนภาษาไทยตามหลักสูตร
- ความสนใจของนักเรียนที่มีต่อเนื้อหาและกิจกรรมในแบบเรียน
- การจัดเนื้อหาในแบบเรียน ที่มีเนื้อเรื่องขนาดสั้นและขนาดยาว โดยตัดตอนเอามาจากวรรณคดี หรือกำหนดเอาเรื่องทั้งหมดมาเรียนนั้น เป็นวิธีการที่ดีหรือไม่ วิธีการใดดีเพียงใด
- ข้อคิดเห็นของครูเกี่ยวกับลักษณะของแบบเรียนและกิจกรรมต่าง ๆ

ในแบบเรียน ว่าเรื่องใดยังมีความเหมาะสมพอที่จะใช้เป็นบทเรียนต่อไปเพียงใด

๔.๒๐ หนังสือแบบเรียนวรรณคดีไทย เล่ม ๔ กับ เล่ม ๕ ฉบับพิมพ์ครั้งที่แปด (เพิ่มเติมครั้งที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๑๐ กับหนังสือหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ.๔ - ๕ - ๖) พุทธศักราช ๒๕๐๓ ของกระทรวงศึกษาธิการ

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

๑. "ครู" หมายถึง ครูทั้งหญิงและชายผู้ทำหน้าที่ประจำ ทำการสอนวิชาวรรณคดีไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ ทั้งในโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ ปีการศึกษา ๒๕๑๔ เฉพาะภายในเขตกรุงเทพมหานคร

๒. "นักเรียน" หมายถึง นักเรียนทั้งชายและหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ ทั้งแผนกศิลปะและวิทยาศาสตร์ ของโรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์ ปีการศึกษา ๒๕๑๔ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่าง

๓. "โรงเรียนรัฐบาล" หมายถึง โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในกรมสามัญศึกษา (กรมวิสามัญศึกษาเดิม) แผนกโรงเรียนส่วนกลาง กองโรงเรียนรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ ที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร

๔. "โรงเรียนราษฎร์" หมายถึง โรงเรียนเอกชนที่อยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (กองโรงเรียนราษฎร์เดิม) กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ ภายในเขตกรุงเทพมหานคร

๕. "หลักสูตร" หมายถึง หลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ พุทธศักราช ๒๕๐๓ ของกระทรวงศึกษาธิการ ตอนที่ว่าด้วยการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยแขนงวรรณคดีไทย

๖. "ความมุ่งหมาย" หมายถึง วัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายที่กำหนดไว้สำหรับการสอนภาษาไทย ทั้งแขนงหลักภาษา การใช้ภาษา และวรรณคดีในหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ พุทธศักราช ๒๕๐๓ ของกระทรวงศึกษาธิการ

๗. "แบบเรียน" หมายถึง แบบเรียนวรรณคดีไทย ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เล่ม ๔ กับ เล่ม ๕ ของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับพิมพ์ครั้งที่แปด (เพิ่มเติมครั้งที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๑๐ ซึ่งกำหนดให้ใช้เรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.ศ. ๔ - ๕) ทั้งแผนกศิลปะ แผนกวิทยาศาสตร์ และแผนกทั่วไปปัจจุบัน

๘. "เนื้อหา" หมายถึง เนื้อเรื่อง ใจความสำคัญของเรื่องทั้งที่เป็นเรื่องสั้นและเรื่องยาว ประเภทร้อยแก้วและร้อยกรอง ซึ่งปรากฏอยู่ในแบบเรียนวรรณคดีไทย เล่ม ๔ กับ เล่ม ๕ สำหรับ

ใช้เรียนในชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๔ และ ปีที่ ๕ ทั้งแผนกศิลปะ แผนกวิทยาศาสตร์ และแผนกทั่วไป

๘. "บทนำเรื่อง" หมายถึง ข้อความอธิบายเบื้องต้นแนะนำก่อนจะถึงเนื้อหาของเรื่อง กล่าวถึงประวัติผู้แต่ง และรายละเอียดบางประการเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ

๑๐. "กิจกรรม" หมายถึง ปัญหาหรือแบบฝึกหัดที่กำหนดให้ เลือกใช้เป็นภาคปฏิบัติ ตามควรแก่กรณีมีอยู่หลายบทของแต่ละเรื่อง ซึ่งอาจเป็นการอภิปรายโต้ว่าที่ การอ่านทำนองเสนาะ การแสดงละคร การวิจัย การพานักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ และการเชิญวิทยากรมาให้ คำบรรยาย รวมทั้งการตอบปัญหาเกี่ยวกับเรื่องในบทนั้น ๆ เป็นต้น อันเป็นวิธีการศึกษาจากการ ปฏิบัติจริง หลังจากเรียนเรื่องหนึ่ง ๆ จบสิ้นลงแล้ว หรือกำลังเรียนอยู่ ซึ่งทั้งนี้จะต้องส่งเสริม ให้เกิดสภาพการเรียนรู้ และเป็นการกระทำที่นักเรียนมีความพอใจ

๑๑. "หนังสืออ่านประกอบ" หมายถึง หนังสือประกอบที่จะช่วยส่งเสริมความเข้าใจของ ผู้เรียนในเรื่องได้อย่างละเอียด กว้างขวางออกไปอีก เช่น พงศาวดาร วรรณคดี ชีวิตประวัติของผู้แต่ง และรายละเอียดอื่น ๆ ที่มีส่วนส่งเสริมความเข้าใจในแต่ละเรื่องที่กำหนดไว้ ตอนท้ายเรื่องนั้น ๆ